

А. О. Сіленко

orcid.org/0000-0001-9420-0019

доктор політичних наук,

*професор кафедри філософії, історії та політології
Одеського національного економічного університету*

І. І. Залевська

orcid.org/0000-0002-9764-1837

кандидат політичних наук,

*викладач кафедри тактико-спеціальної
та спеціальної фізичної підготовки
Одеського державного університету внутрішніх справ*

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВИБУХОНЕБЕЗПЕКИ

Актуальність статті обумовлена тим, що в умовах російської агресії проти України населення країни опинилося у зоні підвищеної вибухонебезпеки. **Мета статті:** проаналізувати соціально-психологічні фактори поведінки особистості в умовах вибухонебезпечності. Досягнення мети передбачає вирішення наступних **дослідницьких завдань:** визначити основні причини нещасних випадків при знаходженні вибухонебезпечних предметів; з'ясувати, чому люди порушують загальновідомі правила вибухобезпеки; виявити чинники, що впливають на поведінку людини, а також ті, від яких залежить формування поведінки безпечного типу.

Гіпотеза дослідження: Формування поведінки безпечного типу залежить від індивідуальних якостей особистості, які залежать від біологічного, соціального та психологічного факторів.

Ступень розробленості проблеми. Причини девіантної поведінки досліджували З. Фрейд, А. Адлер, К. Хорні (психоаналітичний підхід), Б. Скіннер (біхевеористський підхід), А. Бек, Г. Келлі, А. Елліс (когнітивний напрямок психології), А. Маслоу (гуманістичний підхід), Є. Дюркгейм, Р. Мертон, Н. Смілзер (соціологічний підхід) та ін.

Виклад основного матеріалу. Організація Об'єднаних Націй назвала Україну однією з найзамінованіших країн. Внаслідок російської агресії в Україні вибухівкою забруднена територія, розміром у чотири Швейцарії (в Україні вибухівкою забруднено), що становить приблизно 30% території України.

За попередніми оцінками 80 тис. км² української території потребують розмінування. Для порівняння, через першу хвилю російської збройної агресії проти України у 2014 році розмінуванню підлягало близько 16 тис. км² Луганської та Донецької областей (в Україні створили мапу).

Це свідчить про те, що російський агресор має на меті максимально вразити українське цивільне населення. Безпеці українців загрожують різні види протипіхотних мін, мінометні та протитанкові міни, артилерійські та танкові снаряди, ручні гранати та багато інш. Вибухівка, яка міститься в цих видах озброєння, зберігає свою здатність вибуху тривалий час, незважаючи на те, де вона знаходилася, у воді чи землі.

Виявляючи особливу жорстокість, вороги мінують різні побутові предмети, що можуть викликати інтерес у дітей і дорослих. Це мобільні телефони, дитячі іграшки, зброя, продукти, ліки. Намагаючись вразити якнайбільше українців, ворог використовує «розтяжки», підступність яких полягає в їх непомітності для недосвідченої людини.

Особливі цинізм та аморальність російських агресорів виражаються в тому, що вони навіть не гребують мінуванням загиблих людей, намагаючись збільшити кількість жертв серед українського населення.

Враховуючи таку велику кількість «подарунків» від агресора, можна спрогнозувати, що на їх ліквідацію буде потрібен тривалий час. А це означає, що ще довго українці житимуть в умовах вибухонебезпечності, яка може їх чекати практично в будь-якому місці, на вулицях, дитячих майданчиках, у покинутих будинках, біля водойм, лісів, полів тощо.

Так, наприклад, 10 грудня 2022 р. у тимчасово окупованому Маріуполі двоє підлітків, які вирушили на руїни знімати сюжет для тік-ток, підірвалися на снаряді. На щастя, вони залишилися живими (У Маріуполі двоє підлітків).

15 грудня 2022 р. 26-річний мешканець одного із сіл Снігурівського району Миколаївської області знайшов дві протипіхотні міни, які приніс додому. Внаслідок огляду небезпечних знахідок снаряди здетонували, а чоловік помер на місці. Його 33-річний товариш опинився у лікарні з численними травмами (26-річний житель Миколаївщини).

На Харківщині семеро дітей, троє хлопців і четверо дівчат від 14 до 17 років, знайшли фрагмент протипіхотної міни, відомої як «пелюсток» «Один з підлітків підняв його із землі та кинув поруч з іншими. Міна здетонувала. Внаслідок вибуху всі діти отримали осколкові поранення. Їхній стан задовільний. Проте п'ятьох з них все ж було госпіталізовано в Ізюмську лікарню», – написав голова області Олег Синегубов увечері 3 лютого 2023 р. (Семеро підлітків постраждали). І це лише кілька випадків із безлічі подібних, про які, практично щодня, повідомляють засоби масової інформації.

Можна виділити три основні причини нещасних випадків при знахідці вибухонебезпечних предметів: людина стикається з ними несподівано; виявляє, але не ідентифікує як небезпечні; виявляє, усвідомлює небезпеку, але не дотримується правил безпеки. Саме остання причина, яка є джерелом занепокоєння для суспільства, є предметом дослідження цієї статті.

Для кожної людини питання безпеки, як для себе, так і для інших, є актуальним у всі часи та в будь-яких обставинах. Однак під час військових дій ця проблема набуває особливого сенсу.

У цих умовах є надзвичайно актуальною профілактична робота з населенням, яке має бути максимально поінформовано про правила безпечної поведінки під час ведення воєнних дій. Як слушно вважають українські вчені-юристи, «Наші співвітчизники не завжди готові до виживання в таких умовах. Звідси і невинуваті жертви в зонах бойових дій, кількість яких можна було б знизити, якби люди заздалегідь знали, як правильно діяти в тій чи іншій ситуації. Отже, за наявності актуальних і потенційних збройних конфліктів, які можуть набувати затяжного та гібридного характеру, громадянські громадяни повинні знати, як поводитися в зоні воєнних дій» (Безпека життєдіяльності).

На думку дослідників безпечної поведінки, «Безпечна поведінка передбачає наявність чотирьох основних компонентів: передбачення небезпеки (знання небезпек, що оточують людину, знання фізичних властивостей цих небезпек, уміння розпізнавати природу небезпеки та інше); запобігання впливу небезпеки; подолання небезпеки; створення режиму безпеки. Щоб уникнути впливу небезпеки, людина повинна розуміти природу виникнення, характер розвитку небезпечних ситуацій, усвідомлювати реальні можливості щодо подолання небезпеки, вміти правильно оцінити ситуацію і раціонально розподілити свої сили» (Бойченко).

Так, до населення доводиться всіма можливими способами, що не можна в жодному разі чіпати предмет чи боєприпас і не давати це зробити іншим. Слід триматися подалі від підозрілих предметів, відзначити місце знахідки цих предметів, повідомити поліцію чи ДСНС, дочекатися саперів та показати їм місце, де виявлено підозрілий предмет чи боєприпас.

З метою посилення безпеки людей в Україні з'явилася інтерактивна карта замінованих та небезпечних ділянок, яка дає можливість щоденного аналізу детальної динаміки розмінування регіонами країни. На сайті можна отримати інформацію про кількість виїздів, площу розмінованих територій та кількість розмінованих вибухонебезпечних предметів. Сайт містить функцію подання заявки про знахідку вибухонебезпечних предметів та відстеження статусу її виконання (В Україні створили мапу).

Особливий ризик вибухонебезпечні предмети становлять для дітей, оскільки їх життєво важливі органи перебувають у зоні поширення сили вибуху. Основною небезпекою для дітей фахівці Центру громадського здоров'я МОЗ України вважають відсутність знань та інформа-

ції. «Часто діти можуть випасати худобу в полі, збирати дрова чи набирати воду в замінованій місцевості. До того ж діти часто люблять справляти враження на однолітків, ходити в небезпечні місця, вони можуть гратися з мінами, кидати на них каміння, чекати поки не вибухне» (Профілактика інвалідизації). Але, як кажуть у старому прислів'ї, у всьому, що роблять діти, винні дорослі.

Проект «Розвиток дитини», що реалізується в Україні, створений для надання допомоги батькам, вихователям у навчанні дітей знанням про правила поведінки у надзвичайних ситуаціях, прищеплювати навички безпечної поведінки. Метою проекту є навчання дітей аналізу дій з погляду їх безпеки. Діти навчаються усвідомлювати взаємозв'язок між дотриманням правил безпечної поведінки та збереженням власного здоров'я. Особлива увага приділяється розвитку інформаційно-комунікаційної компетенції у дітей, прищепленню їм навичок розуміння публічної та приватної інформації тощо (Розвиток дитини).

Також UNICEF Україна спільно з Державною службою надзвичайних ситуацій, Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України та Національною поліцією підготували серію освітніх відеороликів із песиком Патроном «Навчаємося мінній безпеці» про ризики вибухонебезпечних предметів, які можна зустріти на території України, де велися бойові дії.

Для того, щоб розібратися, чому ж люди порушують правила вибухобезпеки, з'ясуємо, чи є ситуація, в якій людина знаходить вибухонебезпечний предмет, екстремальною? У науковій літературі екстремальна ситуація визначається як «радикально і раптово змінені обставини, а також пов'язані із цим особливо несприятливі або загрозливі фактори для життєдіяльності людини, які ставлять перед нею об'єктивні й психологічні труднощі, зобов'язують людину до повної напруги сил і найкращому використанню особистих можливостей для досягнення успіху й забезпечення безпеки» (Четверіков).

Ту обставину, що людина знаходить вибухонебезпечний предмет, можна кваліфікувати як «раптово змінені обставини», але що стосується «пов'язаних із цим особливо неприємних та загрозливих чинників для життєдіяльності людини», то тут все складніше. Оскільки проблема в тому, що ті люди, які знайшовши замасковані вибухонебезпечні предмети, вважають за можливе їх взяти (принести додому, розібрати тощо), подібну ситуацію екстремальною не вважають. І справді, ситуація, коли людина знаходить на землі дорогий телефон або ще щось привабливе, екстремальною не виглядає. Адже в реальному житті справді таке можливо, що хтось щось втратив, а хтось це знайшов. Тобто підступність мінування побутових предметів якраз у тому, що екстремальна ситуація маскується під звичайну.

Інша річ, коли людина розпізнає вибухонебезпечний предмет як такий, але це її не зупиняє, і вона починає робити з ним якісь дії, завжди небезпечні для життя. Тому навіть пам'ятаючи про правила поведінки в екстремальних умовах, не всі їх дотримуються, вважаючи, що небезпека їм не загрожує. Як, наприклад, любителі купання в морі, які ігнорують сувору заборону через існуючу мінонебезпеку.

Здавалося б зрозумілі правила безпеки, за порушення яких у Кримінальному Кодексі України, статтею 263 передбачено кримінальну відповідальність. Але, як показує практика, люди не завжди дотримуються законів. Як колись написав Еміль Дюркгейм, досліджуючи соціальні причини девіантної поведінки, якби люди не порушували правила, не було б потреби у створенні законів, що їх встановлюють (Sociological Theory).

Для того, щоб зрозуміти, чому так, звернемося до відомих теорій поведінки людини та девіантної поведінки, зокрема. Біологічний підхід виходить з того, що люди не мають вроджених зразків поведінки. У той самий час, культурний підхід пояснює сутність процесу формування поведінки особистості впливом культурних ідеалів на соціальні норми суспільства. На думку ж соціобіологів, «існування вроджених механізмів, що впливають на поведінку – результат тисяч, навіть мільйонів років еволюції. У результаті зміни сотень поколінь відбувалося природне збільшення кількості носіїв генів, які сприяють виживанню людського роду. Внаслідок цього процесу поведінка сучасної людини включає генетично зумовлені дії, доцільність яких доведена минулим досвідом» (Sociological Theory).

Недотримання правил поведінки в екстремальній ситуації слід розглядати у рамках дослідження девіантної поведінки. Під девіантною поведінкою у цій статті ми розуміємо відхилення від соціальних, культурних та правових норм. У своїй теорії аномії Є. Дюркгейм вказав на те, що до девіантної поведінки особистості наводить розрив між культурними цілями суспільства та соціально схвалюваними методами їх досягнення. Якщо особистість відчуває неможливість досягти культурної мети легальними способами, вона може вдаватися до нелегальних, ставши девіантом. Так у теорії, а на практиці не всі прагнуть розбагатіти законним способом, адже для цього потрібно довго і багато працювати (Sociological Theory).

Ще один підхід до розуміння причин девіантного проведення враховує відхилення від норм психічного здоров'я.

Деякі класифікації факторів девіантної поведінки включають соціально-психологічні, індивідуально-психологічні та педагогічні.

Соціально-психологічні – стосуються негативного впливу оточення на особистість. Серед соціально-психологічних факторів – проблеми виховання, коли дитині приділяється недостатньо уваги і вона відчуває свою самотність та непотрібність. Це позначається на її соціалізації, відносинах з оточуючими людьми. На тому, як вона сприймає закони та правила суспільства. В результаті підвищується ймовірність девіантної поведінки.

Але все ж таки більшою мірою на формування девіантної поведінки впливають індивідуально-психологічні характеристики особистості, які перешкоджають процесу її соціалізації. У житті нерідко трапляються ситуації, наприклад, коли у одній сім'ї діти відрізняються різною поведінкою. Коли діти, які виховуються у нормальній, за загальноприйнятими поняттями, сім'ї, виявляють девіантну поведінку. Коли люди, що мають схожі психічні розлади, поведуться по-різному в одній ситуації, одні виявляють девіацію, інші – ні.

З погляду біологічних та соціальних підходів дані феномени пояснити не можна, оскільки основним фактором девіантної поведінки є психологічний, а також особистісні характеристики людини.

Протиправна поведінка у науковій літературі називається деліквентною. Прояви деліквентності починаються з малого, наприклад, із прояву схильності до дрібних правопорушень. Підлітки кривдять однокласників (булінг), або ж вчиняють дрібні крадіжки. Як правило, такі провини не переслідуються у кримінальному порядку. Загладжування та замовчування таких ситуацій ведуть до того, що підлітки-правопорушники починають відчувати свою безкарність. А це мотивує їх до подальших порушень правових і громадських правил, які можуть класифікуватися як прояви не деліквентної, а вже кримінальної поведінки.

На жаль, останніми роками дедалі більше посилюються недоліки виховання, які належать до педагогічних чинників. Це дуже небезпечна тенденція, враховуючи, що такі особисті якості, як моральність, гідність, розумність, відповідальність, повинні формуватися через систему виховання та освіти. Саме ці якості сприяють виробленню поведінки безпечного типу, основними ознаками якої є психологічна стійкість та психологічна готовність до дій у будь-яких умовах.

Проте в системі виховання та освіти дотриманню закону як високої цінності, законослухняної та безпечної поведінки приділяється не так багато уваги. Понад те, через масову культуру нав'язується героїзація правопорушників. Нерідко кіноглядачі ловлять себе на тому, що співчують кіношному правопорушнику, а не представникам закону. Крім того, слабко працює принцип невідворотності покарання. В результаті людина знаходить впевненість у своїй безкарності.

Деякі дослідники справедливо звертають увагу на факт розмивання уявлень про те, що можна, а що не можна, в індивідуальній та масовій свідомості. Так Руслан Панчишин вважає, що «порушення норми сьогодні – це вже цілком «нормальне» явище. У кожній нормі закладена можливість її порушення. Люди самі багато чого зробили для рутинізації і повсякденності даного процесу. Результатом цього процесу є розмивання уявлень про дозволене і недозволене в індивідуальній і масовій свідомості, а також спотворення загального ціннісно-нормативного еталона» (Панчишин).

Якщо у суспільстві порушення закону повсюдно не засуджується, то в такому середовищі людина схильна до законеслухняності. Ще однією важливою обставиною є низький матеріальний рівень українців. Бідній людині важко втриматися, знайшовши, наприклад, на землі мобільний телефон або брендову авторучку. Все це заважає їй реально оцінити ситуацію і прийняти правильне рішення про те, як вчинити.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання розвитку культури безпеки життєдіяльності, формування якої залежить від зовнішніх та внутрішніх чинників. О. Запорожець до зовнішніх факторів відносить: соціальні умови життя людини, що обумовлюють ступінь її забезпеченості в охороні здоров'я, культурі, захищеності дитинства, старості, непрацевдатності та ін.; екологічні умови, що визначають рівень захищеності людини від впливу несприятливих екологічних факторів на здоров'я та перспективи подальшої життєдіяльності; правові умови, що визначають рівень захищеності прав, свобод і обов'язків людини та держави; матеріально-економічні умови, що обумовлюють ступінь захищеності людини від бідності, задоволення нормальних потреб у їжі, одязі, житлі та ін.; рівень освіченості, готовність людини до безпечного способу життя та діяльності (Запорожець).

До внутрішніх факторів належать особисті особливості людини, розвиток яких зумовлений біологічними, психологічними та соціальними аспектами.

Як вважають психологи, «Особистісний рівень безпеки визначається здатністю конкретного індивіда засвоювати громадські та групові цінності, розвитком у нього таких особистісних якостей як моральність, гідність, розумність, відповідальність. В екстремальних умовах вибору особистість реалізує собі за допомогою вільного, самостійного та відповідального вибору. Провідну роль в забезпеченні безпеки особистості відіграє індивідуальність, оскільки особистісні характеристики сприйняття задають ціннісний контекст конкретної ситуації, впливають на поведінку суб'єкта, що забезпечує безпеку власної життєдіяльності» (Калашнікова, 2020, с. 67).

Як справедливо вважає Наталя Родіна, «Для формування особистості безпечного типу потрібно озброювати людей справді науковими знаннями, в тому числі і про людину як космопланетарне явище, навички позитивної взаємодії та саморозвитку, психотренінг і біоенергетичне цілителство, самореалізацію індивідуальних можливостей безпечного існування для себе та інших людей (Родіна).

Висновки. Основними причинами нещасних випадків при знаходженні вибухонебезпечних предметів є несподіванка і, як наслідок, неготовність людини до такої ситуації; незнання, брак інформації, які не дозволяють людині оцінити небезпеку; усвідомлене порушення правил безпеки.

Люди порушують правила вибухобезпеки через те, що: системи виховання та освіти приділяють мало уваги формуванню законеслухняної та безпечної поведінки; суспільство толерантне до правопорушень; масова культура героїзує правопорушників; слабо дотримується принцип невідворотності покарання.

На поведінку особистості впливають такі чинники, як виховання, освіта, несподіванка події, відсутність інформації про поведінку в подібній ситуації, особливості психологічного стану в момент зустрічі з небезпекою, наприклад пригніченість, втома, емоційна змученість тощо.

Формування поведінки безпечного типу залежить від індивідуальних якостей особистості, які залежать від біологічного, соціального та психологічного факторів. Біологічні фактори це вік, стать, стан здоров'я, спадковість, які виявляються у неусвідомлених рефлексах за умов небезпеки. Соціальні фактори це довкілля, що формує в особистості соціальні установки, які впливають на її поведінку.

Нині при дослідженні девіантного поведінки як основний розглядається психологічний фактор, саме, психічні функції, які виявляються у емоційних реакціях на небезпечну ситуацію.

Література

Безпека життєдіяльності та охорона праці : підручник / В. В. Сокурєнко, О. М. Бандурка, С. М. Бортник та ін. ; за заг. ред. В. В. Сокурєнка; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 308 с.
Бойченко Т. «Основи здоров'я» в початковій школі. Початкова школа, 2006. № 9. С. 12–15.

- В Україні вибухівкою забруднено територію, розміром з чотири Швейцарії. <https://suspilne.media/335002-v-ukraini-vibuhivkou-zabrudneno-teritoriu-rozmirom-z-cotiri-svejcarii/>
- В Україні створили мапу вибухонебезпечних територій – ДСНС. <https://suspilne.media/354312-v-ukraini-stvorili-mapu-vibuhonebezpecnih-teritorij-dsns/>
- 26-річний житель Миколаївщини загинув від мін, які приніс додому: його товариша рятують лікарі. <https://tsn.ua/ukrayina/26-richniy-zhitel-mikolayivschini-zaginuvid-min-yakih-prinis-dodomu-yogotovarisha-ryatuyut-likari-foto-2223937.html>
- Запорожець О. І. Безпека життєдіяльності / О. І. Запорожець: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/1584072050807/-bzhd/bezpeka_zhittiyediyalnosti_zaporozhets_oi
- Калашнікова Л. В. Безпека життєдіяльності особистості: повсякденні практики й стратегії поведінки в сучасному українському суспільстві. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора соціологічних наук зі спеціальності 22.00.04 «Спеціальні та галузеві соціології». Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2020. 612 с.
- Родіна Н. Суть поняття «безпечна поведінка». <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/102-innovatsiyini-osvitni-tekhnohiiyi-v-ukrayini-teoriya-ta-praktyka/651-sut-ponyattya-bezpechna-povedinka>
- Панчишин Р. І. Детермінанти поведінки людини: філософсько-правовий вимір. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.12 – філософія права. Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2017. С. 6.
- Профілактика інвалідизації дітей від протипіхотних мін. <https://phc.org.ua/news/profilaktika-invalidizacii-ditey-vid-protipikhotnikh-min>
- Розвиток дитини. <https://childdevelop.com.ua/>
- Семеро підлітків постраждали через вибух фрагмента міни в Ізюмі – Синегубов. <https://www.radiosvoboda.org/a/news-pidlitky-vybuk-mina-izium/32254774.html>
- Четверіков О. Реакція людини в екстремальній ситуації. <https://ekstremologiya.com/tpost/yg485b5bdz-reaktsya-lyudini-v-ekstremalni-situats>
- У Маріуполі двоє підлітків підірвалися на снаряді. <https://espreso.tv/u-mariupoli-dvoe-pidlitkiv-pidirvalisya-na-snyaradi>
- Sociological Theory: Historical and Formal by Neil J. Smelser, R. Stephen Warner. New Jersey: General Learning Press, 1976. 284 p.

References

- Security of life and protection of practice: assistant / V. V. Sokurenko, O. M. Bandurka, S. M. Bortnik and in. ; for zag. ed. V. V. Sokurenka; Kharkiv. nat. un-t int. ref. Kharkiv: KhNUVS, 2021. 308 p.
- Boychenko T. (2006). "Fundamentals of Health" in the Pochatkov School. *Pochatkov school*, No. 9. S. 12-15.
- In Ukraine, vibukhivkoy zabrudenny territory, the size of switzerland. <https://suspilne.media/335002-v-ukraini-vibuhivkou-zabrudneno-teritoriu-rozmirom-z-cotiri-svejcarii/>
- In Ukraine, they created a map of non-violent safe territories – DNSNS. <https://suspilne.media/354312-v-ukraini-stvorili-mapu-vibuhonebezpecnih-teritorij-dsns/>
- The 26th resident of Mykolaivshchyna, having died in the morning, as if he had brought home: his comrade is called out by the doctors. <https://tsn.ua/ukrayina/26-richniy-zhitel-mikolayivschini-zaginuvid-min-yakih-prinis-dodomu-yogotovarisha-ryatuyut-likari-foto-2223937.html>
- Zaporozhets O. I. Safety of life / O. I. Zaporozhets: [Electronic. resource]. Access mode: http://pidruchniki.ws/1584072050807/-bzhd/bezpeka_zhittiyediyalnosti_zaporozhets_oi
- Kalashnikova L. V. (2020). Bezpeka life of specialty: everyday practice and strategy of behavior in the current Ukrainian society. Dissertation on the degree of Doctor of Sociological Sciences in specialty 22.00.04 "Special and Galuzev Sociology". Classic Private University, Zaporozhzhya, 612 p.
- Rodina N. The essence of understanding "safe behavior". <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/102-innovatsiyini-osvitni-tekhnohiiyi-v-ukrayini-teoriya-ta-praktyka/651-sut-ponyattya-bezpechna-povedinka>
- Panchishin R.I. (2017). Determinants of human behavior: philosophical and legal world. Abstract of the dissertation on the health of the scientific level of the candidate of legal sciences for the specialty 12.00.12 – philosophy of law. National University "Lviv Polytechnic". Lviv. P.6.
- Prevention of disability in children with protyphoid min. <https://phc.org.ua/news/profilaktika-invalidizacii-ditey-vid-protipikhotnikh-min>
- The development of a child. <https://childdevelop.com.ua/>
- Seven pidlitkiv suffered through the vibrations of a fragment of a miniature in Izyum – Sinigubov. <https://www.radiosvoboda.org/a/news-pidlitky-vybuk-mina-izium/32254774.html>

Chetverikov O. The reaction of a person in an extreme situation. <https://ekstremologiya.com/tpost/yg485b5bdz-reaktsya-lyudini-v-ekstremalni-situats>

At Mariupol, two pidlets were fired on shells. <https://espreso.tv/u-mariupoli-dvoe-pidlitkiv-pidirvalisya-na-snaryadi> Sociological Theory: Historical and Formal by Neil J. Smelser, R. Stephen Warner. New Jersey: General Learning Press, 1976. 284 p.

Sociological Theory: Historical and Formal by Neil J. Smelser, R. Stephen Warner. *New Jersey: General Learning Press, 1976. 284 p.*

Анотація

Сіленко А. О., Залевська І. І. Соціально-психологічні фактори поведінки особистості в умовах вибухонебезпеки. – Стаття.

У статті проаналізовано соціально-психологічні фактори поведінки людини в умовах вибухонебезпечності. Визначено основні причини нещасних випадків при знаходженні вибухонебезпечних предметів; з'ясовано, чому люди порушують загальновідомі правила вибухобезпеки; виявлено чинники, що впливають на поведінку людини, а також ті, від яких залежить формування поведінки безпечного типу.

Зроблено висновки про те, що основними причинами нещасних випадків при знаходженні вибухонебезпечних предметів є несподіванка і, як наслідок, неготовність людини до такої ситуації. Системи виховання та освіти приділяють мало уваги формуванню законотворчій та безпечної поведінки; суспільство толерантне до правопорушень; масова культура героїзує правопорушників; слабо дотримується принцип невідворотності покарання.

Обґрунтовано, що на поведінку людини впливають такі чинники, як виховання, освіта, несподіванка події, відсутність інформації про поведінку в подібній ситуації, особливості психологічного стану в момент зустрічі з небезпекою, наприклад пригніченість, втома, емоційна змученість тощо.

Аргументовано, що формування поведінки безпечного типу залежить від індивідуальних якостей особистості, які залежать від біологічного, соціального та психологічного факторів. Біологічні фактори це вік, стать, стан здоров'я, спадковість, які виявляються у неусвідомлених рефлексів за умов небезпеки. Соціальні фактори це довкілля, що формує в особистості соціальні установки, які впливають на її поведінку.

Доведено, що нині при дослідженні девіантного поведінки як основний розглядається психологічний фактор, саме, психічні функції, які виявляються у емоційних реакціях на небезпечну ситуацію.

Ключові слова: вибухонебезпека, соціально-психологічні фактори поведінки людини, поведінка безпечного типу, девіантна поведінка, індивідуальні якості людини.

Summary

Silenko A. O., Zalevska I. I. Socio-psychological factors of personality behavior in conditions of explosive danger. – Article.

The article analyzes the socio-psychological factors of human behavior in explosive conditions. The main causes of accidents when explosive objects are found are determined; found out why people violate the well-known rules of explosion safety; the factors affecting human behavior, as well as those on which the formation of safe behavior depends, have been identified.

It was concluded that the main causes of accidents when explosive objects are found are surprise and, as a result, unpreparedness of a person for such a situation. Education systems pay little attention to the formation of law-abiding and safe behavior; society is tolerant of crimes; mass culture glorifies offenders; the principle of inevitability of punishment is poorly observed.

It is well-founded that such factors as upbringing, education, the unexpectedness of the event, the lack of information about behavior in a similar situation, the peculiarities of the psychological state at the time of encountering danger, such as depression, fatigue, emotional exhaustion, etc., influence human behavior.

It is argued that the formation of a safe type of behavior depends on the individual qualities of the personality, which depend on biological, social and psychological factors. Biological factors are age, sex, state of health, heredity, which are manifested in unconscious reflexes under conditions of danger. Social factors are the environment that forms social attitudes in an individual that influence his behavior.

It has been proven that nowadays, when studying deviant behavior, the main psychological factor is considered, namely, mental functions that are manifested in emotional reactions to a dangerous situation.

Key words: explosion hazard, socio-psychological factors of human behavior, safe type behavior, deviant behavior, individual human qualities.